

İBN KÜNÂSE

(ابن كُنَاسَة)

Ebû Yahyâ Muhammed
b. Abdillâh (Künâse) b. Abdilâlâ
el-Mâzinî el-Esedî
(ö. 207/823)

İlk Abbâsî dönemi şairlerinden
şiir ve hadis râvisi.

123 (741) yılında Kûfe'de doğdu. Araplar'ın dili fasih kabilelerinden Benî Esed'e mensup bir ailenin çocuğudur (Sem'ânî, XI, 150). Her ikisi de edebiyatla uğraşan dedesine veya babasına ait olduğu rivayet edilen Künâse lakabının (Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, IX, 508) nereden geldiği bilinmemektedir. İcl kabilesinden olan annesi Hasene bint Mûsâ b. Câbir meşhur zâhid İbrâhîm b. Edhem'in kız kardeşidir (İbn Kuteybe, s. 543). İbn Künâse, ailesindeki edebiyat ve şiir geleneğinin bir gereği olarak kabilesinin ileri gelenlerinden lugat, edebiyat ve şiir öğrendi. Ebû Mevsûl, Ebû Sadaka, A'meş, Hişâm b. Urve, İsmâil b. Ebû Hâlid, Abdullah b. Şübrûme, Ca'fer b. Burkân, Muhammed b. Saîd el-Kelbî, Mis'ar b. Kidâm, Ömer b. Zer el-Hemdânî, Fitr b. Halîfe ve Süfyân es-Sevrî gibi Kûfeli râvilerin meclislerinde bulunup onların rivayetlerini dinledi. Kûmeyt el-Esedî gibi daha önce yaşamış veya çağdaşı olan birçok şairin şiirlerini rivayet etti. Hammâd er-Râviye ve Mufaddal ed-Dabbî gibi büyük râvilerin, Mufaddal'ın öğrencilerinden İbnü'l-A'râbî ile Ferrâ'nın ve Halef el-Ahmer'in çağdaşı olmasına rağmen kaynaklarda bu kişilerle herhangi bir irtibatından bahsedilmemekte, sadece İbn Hallikân onun Hammâd için merşiye yazdığını belirtmektedir (*Vefeyât*, II, 210). Şiir, hadis ve ahbâr konularında büyük maharete sahip olduğu kaydedilen İbn Künâse (Câhiz, I, 129; İbnü'l-Kiftî, III, 161) Kûfe'den ayrılarak Bağdat'a yerleşti. Ancak Bağdat'a ne zaman gittiği bilinmemektedir. Buradaki ilmi faaliyetleri hakkındaki bilgiler de son derece kısıtlıdır. Bağdat'ta kaldığı süre içinde devlet adamlarına yakın olmak ve saraya kabul edilmek gibi bir çaba içinde bulunmayan İbn Künâse daha sonra Kûfe'ye döndü ve 3 Şevval 207'de (19 Şubat 823) vefat etti. Bazı kaynaklarda 209'da (824) öldüğü kaydedilmekteyse de doğru olan birinci tarihtir.

Charles H. Pellat, İbn Künâse'nin yüksek seviyede bir şair olmadığını, son derece sade olan şiirlerinin ahlâkî yönü ve berraklığının kayda değer görüldüğünü ileri sürer (*EP* [İng.], III, 843). Ancak irticâ-

len söylediği iki beytini duyan İshak el-Mevsilî'nin, "Bu iki beyti senden önce söylemiş olmak için ömrümün iki yılını verirdim" şeklindeki ifadesinden (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XIII, 342; İbnü'l-Kiftî, III, 160; Safedî, IV, 378) onun iyi bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Dindar bir çevrede yetişmenin etkisiyle şiirlerinde zühd, nefis terbiyesi, eğlenceyi terketme, dünyadan ibret alma, dünyanın fâniliği ve nimetlerinin geçici olduğu gibi konulara ağırlık veren İbn Künâse'nin (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XIII, 342-344), dayısı İbrâhîm b. Edhem'in ölümü üzerine yazdığı son derece duygulu iki mersiyesiyle (a.g.e., XIII, 341, 345) az sayıdaki bazı şiirleri kaynaklarda yer almaktadır (meselâ bk. a.g.e., XIII, 337-345). Asmaî, güçlü bir şiir râvisi olmasına rağmen müvelled bir şair olduğu gerekçesiyle onun şiirleriyle istidlâlde bulunmamıştır.

Yöneticilerin kapısına gitmeyip kıt kanaat geçindiği için kendisini kınayan dostlarına karşı çıkan İbn Künâse, maddî menfaat sağlamak için birilerini övmenin zühd ve takvâya uygun bir davranış olmadığını söylemiştir. Onun Allah'ın emrine karşı gösterdiği rızâ ve teslimiyet oğlu Yahyâ'nın vefatı üzerine söylediği, "Ona yaşasın diye Yahyâ adını koymuştum, fakat Allah'ın takdirine hiçbir şey engel olmuyor" anlamındaki şiirinde de görülmektedir (İbnü'l-Kiftî, III, 161).

İbn Künâse'nin hadis râviliği konusunda değişik görüşler ileri sürülmüştür. Yahyâ b. Maîn, Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Sâih b. Ahmed el-İclî, Ali b. Medîni ve Muhammed b. Ahmed b. Ya'kûb onun güvenilir bir râvi olduğunu belirtirler Ebû Hâtîm er-Râzî rivayetlerinin delil olarak benimsenemeyeceğini söyler (Zehebî, *Mizânü'l-l'itidâl*, III, 592). Hatîb el-Bağdâdî'nin belirttiğine göre Bağdat'ta Hişâm b. Urve'den hadis rivayetinde bulunmuş, başta Ahmed b. Hanbel olmak üzere meclisine gelen öğrencileri de kendisinden hadis rivayet etmişlerdir. İbn Künâse'yi dinleyen ve rivayette bulunan öğrencileri arasında Ahmed b. Hanbel, Ebû Bekir b. Ebû Şeybe, Muhammed b. İshak es-Sâgânî, Ahmed b. Mansûr er-Remâdî, Hâris b. Ebû Üsâme, Ebû Hayseme Züheyr b. Harb, Muhammed b. Ferec el-Ezrak ve İbn Nümeyr özellikle zikredilmelidir.

İbn Künâse'nin, anlaşılması güç şiirlerin şerh ve tahliline dair *Kitâbü Ma'âni's-Şi'rî* ile *Kitâbü Serikâti Kûmeyt mine'l-Kur'ân ve Gayrih* adlı bir eserin bulunduğu kaydedilmektedir (İbnü'n-Nedîm, s. 77; Brockelmann, I, 63). Onun halk astronomisi ve meteorolojisiyle de meşgul olduğu ve bu konuda *Kitâbü'l-*

Envâ' adlı bir eser kaleme aldığı rivayet edilmektedir (eserleri için bk. İbnü'n-Nedîm, s. 77).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *e't-Tabakât*, VI, 401; Yahyâ b. Maîn, *e't-Târîh*, II, 523; Câhiz, *e'l-Beyân ve't-tebyîn*, I, 129; II, 157-158; III, 57, 348; Buhârî, *e't-Târîhu'l-kebir*, I, 135; İbn Kuteybe, *e'l-Ma'ârif* (Ukkâse), s. 543; Süli, *Ahbârü's-Şu'arâ'i'l-muhtesîn* (nşr. J. H. Dunne), Beyrut 1401/1982, s. 144; Ebû't-Tayyib el-Lugavî, *Merâtibü'n-nahtiviyîn* (nşr. M. Ebû'l-Fazl), Kahire 1375/1955, s. 73; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *e'l-Egânî*, XIII, 337-346; İbn Şâhîn, *Târîhu esmâ'i's-Şikât* (nşr. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî), Beyrut 1406/1986, s. 296; İbnü'n-Nedîm, *e'l-Fihrist* (Tecdüdü), s. 77, 179; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, V, 404-408; Sem'ânî, *e'l-Ensâb*, X, 474-475; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, III, 160-161; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 210; Zehebî, *Mizânü'l-l'itidâl*, III, 592; a.m.f., *A'lâmü'n-nübela'*, IX, 508-510; Safedî, *e'l-Vâfi*, IV, 377-379; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IX, 259-260; İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, II, 185; Brockelmann, *GAL*, I, 63; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'el-lifin*, X, 222; Sezgin, *GAS*, II, 533; III, 297; VII, 342; Şevki Dayf, *Târîhu'l-edeb*, III, 406-409; Ziriklî, *e'l-A'lâm* (Fethullah), V, 221; F. A. Shamsî, "İbn Künâsah's Commentary on Verse 9:37 of Holy Qur'an", *HI*, XII/4 (1989), s. 31-43; Ch. Pellat, "İbn Künâsa", *EP* (İng.), III, 843; "İbn Künâse", *DMBİ*, IV, 526-527.

NEVZAT H. YANIK

İBN LEHİA

(ابن لهيعة)

Ebû Abdirrahmân Abdullâh b. Lehîa
b. Ukbe el-Hadramî el-Misrî
(ö. 174/790)

Tebeu't-tâbiin âlimlerinden
muhaddis ve fakih.

96 (715) veya 97 (716) yılında Kahire'de doğdu. Küçük yaşta başladığı ilim tahsilini çeşitli şehirlere yaptığı seyahatlerle sürdürdü. Tâbiinden yetmiş aşkın âlimle görüştüğü kaydedilmektedir. Rivayette bulunduğu hocaları arasında Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rec, Atâ b. Ebû Rebâh, Amr b. Şuayb, Kâ'b b. Alkame, Muhammed b. Münkedir, Atâ b. Dînâr, Hişâm b. Urve, Amr b. Dînâr gibi âlimler sayılabilir. Kendisinden Süfyân es-Sevrî, Şu'be b. Haccâc, Leys b. Sa'd, Abdullah b. Mübârek, Abdullah b. Vehb, Eşheb el-Kaysî, Abdullâh b. Abdülhakem, Evzâî gibi âlimler hadis rivayet ettiler.

İbn Lehîa 138 (755) yılında Şam bölgesindeki bazı gazâlara katıldı. 155'te (772) Halife Mansur tarafından 30 dinar aylıkla Mısır kadılığına tayin edildi. Ayrıca beytül mâle bakmakla da görevlendirildi. On yıl kadar bu görevde bulunan İbn Lehîa 174 (790) yılında Kahire'de vefat etti ve Karâfe Mezarlığı'na defnedildi. Bu tarihi